

Amerika'daki Birinci ve İkinci Kuşak Türklerin Dil Tercihleri, Sürdürümleri, Tutumları ve Etnik Dilsel Canlılıkları

Gülcan Çolak Bostancı*

Öz

Bu makalede, Amerika'nın New Jersey eyaletinde yaşayan göçmen Türklerin, dil kullanımları ve tercihleri, Türkçe ve İngilizceye karşı tutum ve yaklaşımları ile etnik dilsel canlılıkları üzerine yapılan araştırmanın bulguları ortaya konulmaktadır. Araştırma kuramı, Giles, Bourhis ve Taylor'ın (1977) etnik dilsel canlılık teorisine; araştırma ölçeği ise Yağmur'un (1997) çalışmasına dayanmaktadır. Dil kullanımı ve tercihi ölçeği 5 bölüm ve 38 sorudan, dil tutum ve yaklaşımı ölçeği 2 bölüm ve 18 sorudan, etnik dilsel canlılık ölçeği ise 23 sorudan oluşmaktadır. Araştırmada 41'i ikinci kuşak, 129'u birinci kuşak olmak üzere 170 katılımcı yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler

Amerika'daki Türk göçmenler, etnik dilsel canlılık, dil tercihi, dil sürdürümü, kuşaklar arası dilsel farklılıklar

1. Giriş

Göç hareketlerinin artmasıyla birlikte, homojen yapı gösteren ulus devletlerde -özellikle Avrupa, Kuzey Amerika ve Avustralya- büyük azınlık grupları oluşmuş ve buna bağlı olarak etnik dilsel canlılık üzerine araştırmalar son yıllarda artış göstermiştir (Yağmur ve Ehela 2011: 101). Etnik dillerin ve kültürlerin sürdürümünü etkileyen farklı faktörler bulunmakla birlikte hem ev sahibi ülkenin ekonomik, politik ve kültürel durumu hem de göçmenlerin kendi kültürel ve kişisel niteliklerine bağlı olarak bu faktörler farklı derecelerde etkili

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü – Ankara / Türkiye
gulcanbs@gazi.edu.tr

olabilmektedir. Dolayısıyla her göçmen grup için her ülkede aynı dilsel ve kültürel sürecin yaşandığını söylemek pek mümkün değildir.

Giles, Bourhis ve Taylor (1977) dilin, etnik kimliğin ve kültürel dayanışmanın en büyük sembollerinden biri olmasına dikkat çekerek dilin tarihinin, statü değerinin, maruz kaldığı standardizasyon aşamalarının, etnik-dilsel grubun varoluş gücünü engelleyen ya da kolaylaştıran bir işleve sahip olduğunu vurgulamıştır (312). Bu bağlamda göçmen topluluklarının kendi dillerine yükledikleri değerler, dil kullanımları ve tercihleri, etnik grupların varlık ve süreklilik göstermesinde önemli bir belirleyiciye dönüşmektedir. Bu çalışma, Amerika'nın New Jersey eyaletinde yaşayan birinci ve ikinci kuşak Türklerin dil kullanımları, tercihleri, tutumları ve yaklaşımları ile etnik dilsel canlılıkları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Amerika'nın gerek küresel kültürün baş aktörlerinden olması ve çok kültürlü bir etnik doku taşıması gerek Amerika'daki Türklerin eğitim seviyeleri ve göç nedenleri yönünden Avrupa'daki Türklerden farklılıklar göstermesi, bu çalışmayı göçmen Türklerin dilsel ve kültürel özelliklerini karşılaştırma yönünden önemli kılmaktadır.

2. Göçmen Dillerinin Sürdürümü ve Etnik Dilsel Canlılık Algısı

Fishman (1972), bir dilin konuşurlarının fazla ve statüsünün yüksek olmasının, o dilin hayatta kalmasında ve sürekliliğinde önemli bir şans olduğunu ileri sürerek dil canlılığını etkileyen faktörlere dikkat çekmiş (20-21); Giles vd. (1977) konuyu daha geniş bir perspektifte ele alarak etnik grupların, devamlı ve dayanıklı bir biçimde var olmasını, *statü*, *nüfus* ve *kurumsal destek* unsurları olmak üzere üç temel faktöre bağlamıştır. *Statü faktöründe*, etnik grupların ekonomik, toplumsal-tarihsel ve dilsel nitelikleri önemli yer tutar. Örneğin, diaspora Yahudilerinin kendilerini güçlü bir biçimde var etmelerinde, sahip oldukları ekonomik güç etkili olmuştur. Aynı şekilde ortak tarihî değerler, grup üyelerini birbirine bağlar ve dayanışmayı artırır. *Nüfus faktöründe* ise etnik grubu oluşturan üyelerin sayısı, nüfus yoğunluğu ve oranı, doğum oranları, etnik grup-İçi evliliklerin derecesi, iç ve dış göçler belirleyici unsurlar durumundadır. Kitle iletişim araçları, eğitim, din, kültür ve endüstri alanlarındaki resmî ya da gayiresmî örgütlenmeler de *kurumsal destek faktörünü* oluşturmaktadır. Etnik grubun konuştuğu dilin; toplumsal iletişim ağı içinde, ticaret, sanat, kültür ve bilim dünyasında kullanılır ve saygın olması, söz konusu grup için bir avantaj sağlamaktadır. Etnik grupların varlık gücü de bu üç faktörün etkileri göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir (309-316). Bourhis, Giles ve Rosenthal (1981), bu nesnel çerçeveye dayanarak öznel canlılık testini (Subjective Vitality Questionnaire) geliştirmiş, bir grubun *öznel canlılık* değerlendirmesinin, etnik grup davranışlarını anlamada, *nesnel canlılık* kadar önem taşıdığına dikkat çekmişlerdir. Etnik azınlıkların çoğunluk kültür içinde farklı

bir kültürel ve siyasi varlık olarak hayatta kalma ihtimalini belirlemede her iki değerlendirmenin de önemli veriler sunacağını, bu testi (SVQ) kullanarak grupların düşük, orta ya da yüksek canlılığa sahip olduklarının söylenebileceğini ileri sürmüşlerdir (145-147). Aynı zamanda etnik dilsel canlılık algısının derecesi ile etnik dilin kullanımı ve sürdürümü arasında paralel bir ilişki olduğu alan yazında dile getirilmektedir, fakat bu durumun her türlü dil ilişkisi koşullarında geçerli olduğu da söylenemez. Fransa'daki ikinci kuşak Türk göçmenlerdeki etnik dilsel canlılık algısı ve Türkçeye pozitif tutum birinci kuşağa göre yüksek olmasına rağmen çeşitli alanlarda Türkçenin tercihi ve kullanımı birinci kuşakta daha yüksektir. İkinci kuşakta Fransızcaya yönelim daha fazladır (Yağmur ve Akıncı 2003).

Kipp, Clyne ve Pauwels (1995) ise etnik dilin sürdürümünde ve hâkim dile yönelimde etkili olan unsurları, *bireysel faktörler* ve *grup faktörleri* adı altında iki kümede sınıflandırmış, özellikle de *bireysel faktörler* kategorisiyle farklı değişkenleri de hesaba katmışlardır. Doğum yeri, yaş, ikamet süresi, cinsiyet, eğitim, evlilik çeşitleri, göç nedenleri ve konuşulan dilin türü (ağız ya da ölçünlü dil oluşu) *kişisel faktörleri* (117); etnik grubun nüfussal dağılımı, kültürel değer sistemi içinde grup dilinin statüsü, hâkim dil ve azınlık dili arasındaki mesafe, ev sahibi toplumun azınlık dillerine yönelik politikası da *grup faktörlerini* oluşturmaktadır (123). Azınlık dillerine yaklaşım politikasının, dil sürdürümünde ve yöneliminde ne derece önemli olduğunu, Avrupa'nın farklı ülkelerinde ve Avustralya'da yaşayan göçmen Türkler üzerine yapılmış araştırma sonuçlarında görebilmekteyiz. Avustralya'nın azınlık politikası etnik dillerin korunması ve çok kültürlülük lehineyken Almanya, Hollanda ve Fransa'da entegrasyon politikaları uygulanmakta, tek dillilik tercih edilmektedir. Avustralya'daki Türk göçmenlerin hâkim dile ve kültüre uyumlarının Almanya, Hollanda ve Fransa'daki Türk göçmenlerden daha yüksek olmasından hareketle, çok kültürlülük politikasının etnik grupların uyum sürecini kolaylaştırdığı söylenebilir (Yağmur 2004, Yağmur ve van de Vijver 2012).

Dil-kültür sürdürümünü ve etnik dilsel canlılık algısını etkileyen farklı unsurlar olmakla birlikte, bunların her zaman birbirine paralel bir güç ya da zayıflık gösterdiği söylenemez. Extra ve Yağmur'un (2009) Hollanda'da yaşayan Türk ve Fıslı gençlerin sosyo-kültürel uyumları ve dil yeterlilikleri üzerine yaptıkları çalışmada, Fıslı gençlerin kültürlerine bağlılık duymalarına rağmen grup dillerini Hollandacaya oranla daha sınırlı kullandıkları görülmüştür. Fıslı gençler kimliklerini İslami pratiklerle; Türk gençleri ise Türk dili ile tanımlamış ve Fıslılardaki güçlü dinî bağlılık dil kalıcılığını etkilemezken Türklere kimliğin dil ve etnik kimlik ile tanımlanması, dilin kalıcılığında olumlu bir rol oynamıştır.

3. Amerika'nın Göçmen Politikası ve Amerika'daki Türklerin Kültürel-Dilsel Yönelimleri

Devlet politikaları; 1) ülkeye kabul edilmiş göçmenlerin sayılarına, çeşitlerine ve ulusal kökenlerine dair *göç politikaları*, 2) göçmenlere ev sahibi kültür içinde entegre olmalarında yardımcı olmak için kabul edilmiş teşebbüs ve tedbirleri içeren *entegrasyon politikaları* olmak üzere iki kategoride olabilmektedir (Bourhis, Moise, Perreault ve Senecal 1997: 370-373). Amerika'nın azınlık felsefesi, *Anglo-uyum*, *eritme potası* ve *kültürel çoğulculuk* olmak üzere üç ana eksen etrafında gruplandırılmaktadır. *Anglo-uyum modelinde*, göçmenlerin kendi miras kültürlerini terk edip Anglo-Sakson grubun değer ve davranışlarında uzlaşma beklentisi vardır. *Eritme potası* ideolojisi ise Anglo-Sakson milletlerle göçmen grupların birleşmesi olarak tasarlanmış ve bu çerçevede yeni Amerikan tarzı kültür içinde kültürlerin erimesini öngörmüştür. *Kültürel çoğulculuk*, Amerikan vatandaşlığına ve politik-ekonomik entegrasyon şartlarına bağlı kalarak etnik grupların ortak hayatlarını ve kültürel değerlerini korumalarını öne sürmektedir (Gordon 1964: 45). 1965'ten 1985'e kadarki tarihî ve sosyolojik alan yazın, etnik sürekliliği vurgulayan çoğulcu bakış açısıyla karakterize edilse de 1985'ten sonraki alan yazında asimilasyonla ilgili bir endişeyi görmek mümkündür (Brubaker 2001: 539).

Asimilasyon taraftarları, iki dilli eğitime, sivil ve siyasal hakların kullanımında dilsel kolaylıklara karşı çıkmakta, İngilizcenin ABD'deki eyaletler ve yerel yönetimlerde tek resmî dil olmasını savunmaktadır. Çoğulculuk taraftarları eğitimde, işyerlerinde, resmî ve özel alanlarda, dilsel azınlıklara eşitlik tanınması için iki dilliliğin⁷ gerektiğini savunsa da asimilasyon taraftarları bu görüşe karşı çıkmakta, azınlıkların İngilizceye yönelmelerinin kendileri için daha büyük eşitlik getireceğine ve böylece Amerikan toplumuna daha kolay katılabileceklerini iddia etmektedir (Schmidt 2002: 143). Etnik grupların Amerikan kültürüne ve İngilizceye yönelimlerinde, göçmen politikaları belirleyici olmakla birlikte, Amerika'nın küresel kültür içindeki hâkimiyeti, sanat, spor ve politikadaki güçlü varlığı, İngilizcenin tüm dünyada ortak dil (*lingua franca*) durumuna gelişi göz önünde bulundurulduğunda, insanlar daha Amerika'ya göçmeden bir Amerikanlaşma süreci başladığını söylemek de mümkündür.

Amerika'daki göçmen Türkler üzerine yapılmış araştırmalar, Amerika'nın etnik politikaları ve Türklerin kimlik, kültür ve dil sürdürümleri üzerine veriler sunmaktadır. Türk göçmenlerin kültürel ve sosyo-ekonomik deneyimleri üzerine bir araştırma yapan Angın (2003), Amerika'daki Türk göçmenlerin, Almanya ve Kanada'dakilere göre daha az ayrımcılığa maruz kaldıklarını, daha az yabancılaşma yaşadıklarını tespit etmiştir. Uruk (2006), bütünleştirici kültürel etkileşim stratejilerinin, Amerikalılarla kurulan ilişkilerin, İngilizcede

yeterli olmanın, Amerika'da kalış süresinin, Türk göçmenlerin sosyo-kültürel uyumlarını pozitif yönde; ayrıştırıcı kültürel uyum stratejilerinin ve kültürel çeşitliliğe kapalılığın da negatif yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Ercan (2009), sınıfların daha çok tek kültürlü olduğu ortamlarda, isimleri, fiziksel özellikleri, yiyecek seçimleri dolayısıyla Türk öğrencilerin kolayca fark edildiklerini; İngilizcede ve akademik başarıda yeterli olsalar dahi bu tek kültürlü ortamda, kendilerini Amerikan kültürünün dışında hissettiklerini; çok kültürlü sınıf ortamlarında etnik ve dinî kimliklerinin kabul gördüğünü, bu ortamın öğrencilerin hem Türk hem de Amerikan özelliklerini benimsemelerinde etkili olduğunu belirtmektedir.

Kaya'nın (2003) araştırmasına göre birinci kuşak Türkler, hem Türk hem de Amerikan kültürüne bağlılık hissetmekte, onlar için Türk kimliği, Amerikalı olmaktan daha fazla önem taşımaktadır. İkinci kuşak Türkler ise Türklüklerini kabul etseler de Amerikanlıklarını vurgulamakta, Amerikan kültürünü ebeveynlerinden daha iyi bilmekte, İngilizceyi mükemmel derecede konuşabilmektedir. Güler'e (2004) göre ikinci kuşak Türkler, İngilizceyi okulda ve gündelik hayatta çok başarılı bir biçimde kullanabilmekte, Türkçeyi kullanmakta ise sorunlar yaşamaktadır (212).

Farklı araştırmaların gösterdiği gibi azınlık politikaları, çok kültürlülük ortamı, kuşak farkı, dil ve kültür sürdürümünde belirleyici olmakla birlikte göçmenlerin eğitim seviyesi de önemli bir işleve sahiptir. Halman (1980) eğitimli Türklerin, gelir ve eğitim seviyesi düşük Türklere göre Amerikan yaşam tarzını benimsemeye daha eğilimli olduklarını belirtmiştir (994). Bu durum, farklı ülkelerdeki Türk göçmenler için de geçerlidir (Yağmur ve van de Vijver 2012).

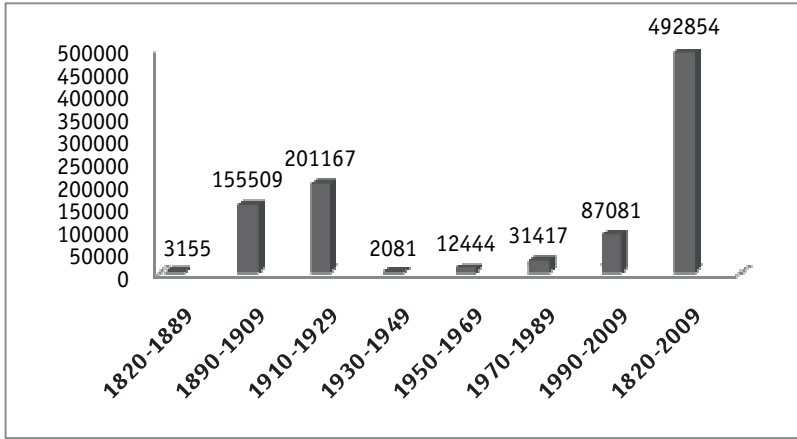
4. Amerika'daki Türk Göçmenler

Yaklaşık 310 milyon kişinin yaşadığı Amerika Birleşik Devletleri, yüzyıllardır dünyanın farklı yerlerinden göç almakta ve dolayısıyla etnik çeşitlilik göstermektedir.¹ 2010 nüfus sayımına göre yaklaşık 40 milyon kişi Amerika dışında bir ülkede doğmuştur ve bunların %53.1'ini Latin Amerika, %28.2'sini Asya, %12.1'ini Avrupa kökenliler oluşturmaktadır. Amerika'daki en büyük etnik azınlık, 50 milyona yaklaşan nüfuslarıyla Hispanikler² ya da Latin Amerika kökenlilerdir. İkinci sırada 40 milyona yakın nüfuslarıyla Afro-Amerikalılar yer almaktadır (U.S. Census Bureau 2010).³

Amerika'ya Türk göçü 19. yüzyılda başlamış ve gerek göç nedenleri gerekse göçmen kitlelerinin niteliğinden dolayı farklı karakterler kazanarak devam etmiştir. Bu karakteristik özelliklerinden dolayı 1820'den 1920'li yıllara kadar devam eden ve çoğunluğunu Osmanlı dönemindeki azınlıkların oluşturduğu

süreç *birinci dalga*; 1950 ve 1980 arasında çoğunluğu yüksek eğitimli kadın ve erkeklerden oluşan süreç *ikinci dalga*; 1980'lerde başlayan ve göçmenlerin hem meslek hem de eğitim düzeyi yönünden çeşitlilik gösterdiği süreç de *üçüncü dalga* olarak adlandırılır (Akçapar 2009: 167, Kaya 2003: 47). Bu üç dönemde Amerika'ya göç eden kişilerin belirli yıllara göre dağılımı Grafik 1'de gösterilmektedir.

Grafik 1. Amerika Birleşik Devletlerine Türk Göçü (1820-2009)

Kaynak: 2010 Yearbook of Immigration Statistics, DHS.

Birinci dalga içinde 361,912 kişi Amerika'ya göç etmiştir (U.S. DHS, 2010). Gordon (1932), 1900-1923 yılları arasında Osmanlı Devleti'nden Amerika'ya göç eden 288,850 kişiden sadece 15,365'inin Türk olduğunu belirtir. Bu süreçteki göçmen kitlesi daha çok Rum (78,273), Suriyeli (73,273), Ermeni (53,066), Yahudi (16,058) vatandaşlardan oluşmaktadır⁴ (s. 308). Müslüman Türk göçmenlerin çoğunluğu okur-yazar olmayan, 14-44 yaşları arasındaki işsiz erkeklerdir (Bilge 1997: 910-911). Amerika'nın göç politikasında daha liberal olduğu 1900-1914 arası dönemde, Amerika'ya Türk göçü yüksekken Osmanlı Devleti'nin, Almanya'nın tarafında savaşa girmesi (Karpas 1995: 233), yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde genç erkek nüfusa ihtiyaç duyulup yurtdışında yaşayan vatandaşların geri gelmesine yönelik teşviklerde bulunulması (Halman 1980: 993) ve Amerika'nın göçmen politikasındaki değişiklikler; göçün tersine bir yön izlemesine sebep olmuş (Ahmed 1993: 58), Osmanlı Devleti'nden göç eden Müslüman Türklerin %86'sı Türkiye'ye dönmüştür (Halman 1980: 993).

1930-1950 arasında duraklayan Türk göçü, 1964 Kennedy-Johnson Kanunu'yla Amerikan göçmen politikasında yüksek vasıflı göçmenlerin gelişini teşvik edici değişiklikler yapılmasıyla hareketlenmeye başlar (Kurtuluş 1999:

59). Bu hareketlilikte 1947'de hazırlanan Truman Doktrini ile Türkiye-Amerika arasında dostluk oluşması, 1952'de Türkiye'nin NATO'ya dâhil olması ve Amerikan eğitim sisteminin yararçı bir sistem olarak görülmesi de etkili olur (Karpaz 1995: 238). 1950-1979 arası yaşanan *ikinci dalga* Türk göçü, göçmen sayısı bakımından *birinci dalgadan* düşük olsa da bu dönemde Amerika'ya göç eden 24,653 kişinin (U.S. DHS 2010) tamamen Türklerden oluştuğunu söylemek mümkündür (Halman 1980: 994, Kurtuluş 1999: 56).

1970'li yıllarda Amerika'ya göçte niteliksel bir dönüşüm görülür. Türkiye'deki işsizlik ve nüfus artışı, Avrupa'daki işgücü piyasasının doyması gibi faktörler, birçok kişinin yasal ya da yasa dışı şekilde Amerika'ya göç etmesine ivme kazandırmıştır. Aynı zamanda Sovyetler Birliği'nde ve Balkan ülkelerindeki Demir Perde'den kaçan birçok Kırım, Özbek, Türkmen Türk'ü de Amerika'ya yerleşmiştir (Karpaz 1995: 240-243). 1980-2010 arasında 113,724; üç göç dalgasını da kapsayan 1820-2010 yılları arasında, toplam 500,289 kişi Amerika'ya göç etmiştir⁵ (U.S. DHS, 2010), fakat bu rakamın Amerika'daki Türklerin sayısına dair çok güvenilir olduğu söylenemez. Birinci dalga Türk göçünün sayıca çoğunluğunu gayrimüslimler oluşturmaktadır. DHS dışında Amerika'daki Türklerin sayısına dair başvurulacak diğer resmî kaynaklar olan nüfus sayımı ve ACS (American Community Survey) verilerine göre Amerika'daki Türk nüfusu 2011'de 199,180'e ulaşmıştır ve bunların 152,840'ı Amerikan vatandaşıdır (Tablo 1, U.S. Census Bureau, 2011).

Tablo 1. Amerika Birleşik Devletlerinde Türk Nüfusu

	ABD (toplam)	Türk nüfusu	ABD doğumlu	ABD dışı doğumlu
2000 Nüfus sayımı	281,421,906	117,575	52,571	65,004
2005 ACS	288,378,137	164,945	78,514	86,431
2011 ACS	311,591,919	199,180	95,032	104,148

4.1. Amerika'daki Türk Göçmenlerin Eğitim Seviyeleri ve Meslekleri

Amerika'daki 25 yaş ve üstü Türk nüfusunun %54,3'ü lisans ve lisans üstü eğitime sahiptir (Tablo 2). Bu oranın Amerika genelinde %28,5 olduğu göz önünde bulundurulduğunda Amerika'daki Türklerin eğitim seviyesinin, ülke ortalamasına göre çok yüksek olduğu söylenebilir. Eğitim seviyelerine paralel bir biçimde Türklerin %51'i, eğitim ve uzmanlık gerektiren yönetim ve iş dünyasında, sanatsal ve bilimsel alanlarda çalışmaktadır. Bu alanlardaki istihdam, Amerika genelinde %36'dır (U.S. Census Bureau, 2011).

Tablo 2. 25 Yaş ve Üstü Nüfusun Eğitim Seviyeleri

	Amerika (toplam)	Türk
25 yaş ve üstü nüfus	206,471,670	127,593
Lise mezuniyetinden daha az	%14,1	%10,3
Lise mezunu veya dengi	%28,4	%17,5
Yüksekokul mezunu	%29,0	%18,0
Lisans diplomalı	%17,9	%28,5
Yüksek lisans-doktora	%10,6	%25,7

Türk nüfusu; New York, California, New Jersey, Florida'da⁶ yoğunlaşmakta, yasa dışı yollarla Amerika'ya giden Türkler de genellikle Paterson, Clifton, Brooklyn, Quinns gibi şehirlere yerleşip Türklere ait iş yerlerinde çalışmaktadır (Kaya 2006).

4.2. Amerika'daki Türk Dernekleri ve Medyası

Amerika'daki Türk diasporasının çekirdeği, 1950'den sonra Amerika'ya göç eden yüksek eğitimli göçmenler tarafından yapılandırılmıştır (Karpas 1995: 238). Günümüzde Amerika'da yaklaşık 385 Türk derneği bulunmaktadır. Bu dernekler *Assembly of Turkish American Associations* (Türk Amerikan Dernekleri Kurulu), *Federation of Turkish American Associations* (Türk Amerikan Dernekleri Federasyonu) ve *Assembly of Turkic American Federations* (Türk Amerikan Dernekleri Asamblesi)⁷ olmak üzere üç büyük federasyon altında toplanmış durumdadır. Bu dernekler, Türk kültürünün yaşatılmasını ve temsilini sağlamakta; milli ve dinî bayramların, özel gün ve haftaların kutlanmasında, Türkçe ve din derslerinin verilmesinde öncü olmakta; konser, festival, Türk yürüyüşü gibi etkinlikler düzenlemektedir.

S. Bendixen'in yürüttüğü ve sekiz dilde uygulanan medya araştırmasına göre farklı etnik kökene sahip her beş Amerikalıdan dördü kendi etnik medyasını izlemektedir (Allen 2009). Sayıları her gün hızla artan etnik medya organları içinde yayın dili Türkçe olan televizyon, radyo, gazete ve internet siteleri de bulunmaktadır. Amerika'daki Türklerin, uydu ya da internet aracılığıyla Türkiye'deki televizyon kanallarını ve gazeteleri takip etmeleri de mümkündür. Yüksel'e (2008) göre var olan medya araçları ve uydu üzerinden Türk kanallarının izlenebilmesi, etnik bilincin ve aidiyet hissinin güçlenmesinde önemli rollere sahiptir (204-208).

4.3. Amerika'daki Türk Göçmenlerin Türkçe Öğrenme Olanakları

381 dilin konuşulduğu Amerika'da, 5 yaş üstü yaklaşık 291 milyonluk nüfusun %20.8'i, evde İngilizceden başka bir dil kullanmaktadır (U.S. Census Bureau, 2011). İngilizce dışında en çok konuşulan diller; İspanyolca, Çince, Fransızca, Filipince, Vietnamca, Almanca, Korece, Rusça, İtalyanca, Arapça, Portekizce, Lehçe, Hintçe, Japoncadır (Shin ve Kominski 2010).

Tablo 3. Evde Konuşulan Dil ve İngilizce Konuşma Yeterliliği (5 Yaş ve Üstü Türk Nüfusu)

	Türk nüfusu	Yalnızca İngilizce	İngilizce dışında bir dil
2000 Nüfus sayımı	109,576	%37,3	%62,7
2005 ACS	151,577	%42,8	%57,20
2011 ACS	181,107	%38,2	%61,8

Tablo 3'te görüldüğü gibi 2011 yılı verilerine göre Türklerin %38,2'si evde yalnızca İngilizce konuşmaktadır. Bu durumun önemli sebeplerinden biri, İngilizce eğitim alan ikinci kuşak Türk çocukların, zamanla İngilizce kullanma becerilerinin Türkçeden üstün hâle gelmesi ve ev içinde de İngilizce kullanmayı tercih etmeleridir.

Uludağ (2011), İngilizce dil kullanma becerisi Türkçeden daha iyi olan ya da hiç Türkçe bilmeyen ikinci kuşak Türklerin, Türkçe öğrenmelerinde öncelikli alanın aile olduğunu belirtir. Aile bireyleri ve onların Türk arkadaşları, Türkçenin kazanılmasında öğretmen rolünü yerine getirmekle birlikte ikinci kuşağa bu yönde model de oluşturmaktadır. Aynı zamanda uydu üzerinden izlenen Türk televizyon kanalları, tatillerde Türkiye'ye gitmek, Türkçenin canlı kalmasına ve gelişmesine fayda sağlamaktadır. Türkçenin ve Türk kültürününün kayba uğramaması için yine ebeveynler, çocuklarını çeşitli derneklerin hafta sonu okullarına göndermekte, dil ve kültür kalıcılığını sağlama yönünde çaba göstermektedir (2011: 2).

Ana dilinde eğitim veren hafta sonu okullarının dil ve kültür sürdürümündeki rolüne dikkat çeken Fishman (2001: 81-97), Amerika'da 145 farklı dilde ana dili eğitimi veren yaklaşık 6,500'den fazla okul olduğunu belirtir (89). Bu okullara gitmenin de özellikle ikinci kuşak çocukların kendi etnik kimliklerini korumak için bir zorunluluk olduğunu, okulların kimlik oluşumunda bir dolgu maddesi gibi işlevsellik taşıdığını vurgular (Fishman 1980). Amerika'daki çok sayıdaki Türk derneğinin özellikle hafta sonları Türk dili, tarihi, kültürü üzerine dersler veren okulları bulunmaktadır. Otçu (2009), New York'taki Atatürk Okulu'nun, dil sürdür-

rümünde ve kültürel kimlik yapılanmasındaki rolünü araştırmış, cumartesi günleri tam gün ders veren okulun, çocuklar ile onların kültürel mirasları arasında dinamik bir bağ oluşturduğunu, Türkçenin önemi konusunda farkındalıklar yarattığını, ortak bir Türk kimliği oluşumunda etkili olduğunu tespit etmiştir.

Hafta sonu okullarının yanı sıra öğrencilerinin büyük çoğunluğu Türklerden oluşan, Amerika'daki normal eğitim müfredatını takip eden ve Türkçenin, ilköğretim düzeyinde zorunlu, lisede seçmeli ders olarak okutulduğu özel Türk okulları da bulunmaktadır.⁸ Ayrıca Amerika'nın 25 eyaletinde, eğitim kadrosunda yüzlerce Türk öğretmenin bulunduğu 120 *sözleşmeli okul*⁹ (charter school) vardır (Saul 2011). Harvard, Princeton, Colombia, Georgetown, Indiana, Michigan, Washington, Arizona, Chicago, Wisconsin, Utah başta olmak üzere Amerika'nın büyük üniversitelerinde Türk dillerini ve kültürünü öğreten, bu konuda dil ve edebiyat araştırmaları yürüten bölümler de yer almaktadır (Dolunay 2007).

Amerika'nın etnik dillerin öğretilmesine ve yaşatılmasına serbestlik tanıyan çoğulcu politikaları ve Türkçeyi öğrenme olanakları düşünüldüğünde, Amerika'da Türk dilinin sürdürümü ve kullanımının mantıksal olarak fazla olması beklenmektedir, fakat Türk göçmenlerin eğitim seviyelerinin yüksek oluşu, Amerikan hayatına kolay entegre olmaları, İngilizcenin bir dünya dili olması ve Avustralya örneğinde görüldüğü gibi (Yağmur 2004, Yağmur ve van de Vijver 2012) çok kültürlülük politikasının etnik grupların dil ve kültür sürdürümünde negatif bir etki sağlayabilmesi sebebiyle özellikle ikinci kuşakta miras dil kaybının görülmesi de şaşırtıcı olmayacaktır.

Araştırma

Amerika'daki Türklerin dil tercihleri, sürdürümleri, tutumları ve etnik dilsel canlılıkları üzerine yürütülmüş olan bu çalışmanın soruları aşağıda belirtilmektedir:

- 1) ABD'de Türk göçmenlerin dil tercihleri, sürdürümleri, tutumları ve etnik dilsel canlılık algılarında kuşaklar arası farklılıklar var mıdır?
- 2) ABD'de Türk göçmenlerin dil tercihleri, sürdürümleri, tutumları ile etnik dilsel canlılık algıları arasında bir bağ var mıdır?

Yöntem

Çalışma sorularını yanıtlayabilmek için niceliksel araştırma yöntemi benimsenmiş ve Yağmur'un (1997) geliştirdiği anketler kullanılarak tarama araştırması yapılmıştır. Hazırlanan anketler, araştırmacının Princeton Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olduğu 11 ay boyunca çeşitli Türk dernek-

lerini, işyerlerini, okullarını ziyareti ve Türklerin toplumsal etkinliklerine katılması yoluyla dağıtılmış; gönüllü katılımcıların bu anketleri doldurmasıyla Amerika'daki Türklerin, Türkçe ve İngilizce kullanımları, tercihleri, dilsel tutumları ile etnik dilsel canlılıkları üzerine veriler derlenmiştir.

Katılımcılar

Amerika'nın farklı eyaletlerinde yaşayan birinci ve ikinci kuşak göçmen Türkler, bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu evreni temsil edecek şekilde katılımcılar, Amerika'nın New Jersey eyaletinde yaşayan, 83'ü kadın, 87'si erkek 170 kişiden oluşmaktadır. Kuşaklar arası kültürel ve dilsel değişimi tespit edebilmek için çalışma, birinci ve ikinci kuşak katılımcılar olmak üzere iki grup içermektedir. Bu katılımcıların 41'i ikinci kuşak, 129'u birinci kuşaktır. Birinci kuşaktaki 129 kişinin yaş ortalaması 40,7; ikinci kuşaktaki 41 katılımcınının ise 25,5'tir. İkinci kuşak Türklere ulaşmak zor olmuş, ancak ebeveynlerinin aracılığı ya da gittikleri okulların ziyaretiyle onlarla irtibat kurulabilmiştir.

Araştırma Ölçeği

Araştırma ölçeğindeki *kişisel bilgiler* bölümü (yaş, cinsiyet, doğum yeri vb.) 12 sorudan; *dil kullanımı ve tercihi* ölçeği 5 bölüm ve 38 sorudan; *dil tutum ve yaklaşımı* ölçeği 2 bölüm ve 18 sorudan; *etnik dilsel canlılık* ölçeği ise 23 sorudan oluşmaktadır. Etnik dilsel canlılık anketiyle Amerikan ve Türk grupları üç ana faktörle ilgili olan (statü, demografi ve kurumsal destek) 23 değişken üzerinden değerlendirilmiştir. Sormacada 7 dereceli Likert ölçeği kullanılmıştır. Her bir soruda hem Türk hem de Amerikan grubuyla ilgili iki düzeyli değerlendirme yer almaktadır (anketin aslını görmek için Yağmur, 1997'ye bakınız). Kullanılan ankette çok daha fazla soru bulunmaktadır, ancak bu makalenin amaçları doğrultusunda sadece 91 soruya verilen yanıtlar değerlendirilmiştir.

Uygulama

Araştırma anketleri İngilizce ve Türkçe olarak hazırlanmış; böylece katılımcılara diledikleri dilde anket doldurma olanağı sağlanmıştır. Birinci kuşak genellikle Türkçe; ikinci kuşak katılımcılar ise İngilizce hazırlanan anketleri doldurmayı tercih etmiştir. Anketlerin çoğu araştırmacı tarafından elden dağıtılmıştır. Bazı katılımcılarla araştırmacı bire bir etkileşim içinde olmuş, gerekli açıklamalarda bulunarak anketlerin doldurulmasını sağlamıştır.

Sonuçlar

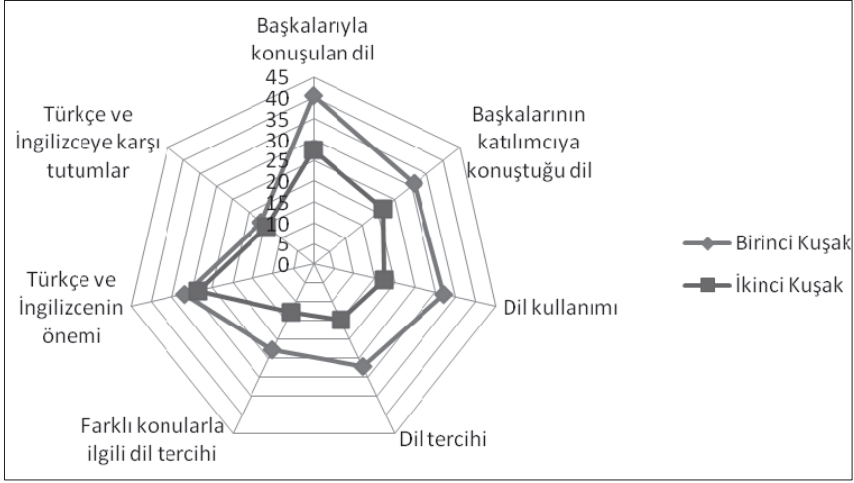
Daha önceden de belirtildiği üzere Amerika'da yaşayan Türk göçmenler, Avrupa'da yaşayanlara kıyasla farklı dilsel ve kültürel özelliklere sahiptir ve Avrupa'daki Türk toplumundan çok daha yüksek eğitimlidir. Kipp vd. (1995) tarafından vurgulandığı üzere yüksek eğitimli olmak hem yaşanan ülkenin dilinin çok çabuk öğrenilmesine yol açarken hem de anadilinin daha az kullanılmasına ve çocuklara öğretilmemesine de sebep olabilmektedir. Diğer taraftan, yüksek eğitimli olmak, anadili bilincinin yüksek olmasını sağlayacağı için anadilinin genç kuşaklara öğretilmesi konusunda ciddi bir duyarlılığın oluşmasını da sağlayabilir. Göç ortamında, evde ve toplum genelinde kullanılan dil önemlidir. Amerika'da İngilizcenin sosyal yaşamın tüm alanlarında hâkim olduğunu gözetirsek Amerika'da Türkçe kullanımı çoğunlukla ev ortamıyla sınırlı kalmaktadır. Kurumsal alanlara Türkçe kullanımı yayılmazsa bir veya iki kuşak sonra Türkçenin Türkler tarafından konuşulmaması gibi bir durum ortaya çıkacaktır. Bu açıdan bakıldığında anadilinin kuşaklar arası kullanımına ilişkin bulgular bize toplumun geleceğine ilişkin saptamalar yapma olanağı da verecektir.

Bu çalışmanın temel amaçları doğrultusunda Amerika'da yaşayan birinci ve ikinci kuşak Türklerin İngilizce ve Türkçe kullanımına ilişkin hazırlanan anketle birlikte etnik dilsel canlılık anketi de uygulanmıştır. Tablo 4'te birinci ve ikinci kuşağın dil kullanımı, tercihi ve dil tutumlarına ilişkin bulgular sunulmaktadır. Anne-baba, kardeşler ve yakın arkadaşlar gibi başkalarıyla konuşulan dil oranlarına baktığımızda birinci kuşak Türklerin büyük çoğunluğunun Türkçe konuştuğunu, ama ikinci kuşağın İngilizce kullanımının daha yaygın olduğunu görüyoruz. Kuşaklar arasındaki farklılığın tespitine yönelik yapılan ANOVA analizinin sonuçları, birinci ve ikinci kuşak arasında çok ciddi farklılıklar olduğunu göstermektedir. Nitekim bu durum, tüm ölçekler için geçerlidir ve Tablo 4'te, iki kuşak arasında ciddi dil kullanımı farklılıklarına işaret etmekte; özellikle belli bir sözcük dağarcığı ve terminoloji kullanımı gerektiren alanlarda yapılan konuşmalarda ikinci kuşağın ağırlıklı olarak İngilizceyi tercih ettiğini göstermektedir. Ancak her iki kuşağın da İngilizceye daha olumlu yaklaştığı ortaya çıkan bulgulardan anlaşılmaktadır.

Tablo 4. *Kuşaklar Arası Dil Kullanımı, Tercih ve Tutumlarının ANOVA Testi Sonuçlarına Göre Dağılımı (N=170)¹⁰*

Ölçek	Kuşak	Sayı	Ortalama	F değeri	P Değeri
Başkalanya konuşulan dil (9-45)	BK	85	40.48	47.728	.000
	İK	8	27.38		
Başkalanın katılımıya konuştuğu dil (7-35)	BK	100	30.99	43.093	.000
	İK	10	21.40		
Dil kullanımı (9-45)	BK	125	32.06	101.253	.000
	İK	41	17.39		
Dil tercihi (7-35)	BK	129	27.19	109.214	.000
	İK	41	14.90		
Farklı konularla ilgili dil tercihi (6-30)	BK	127	22.66	101.739	.000
	İK	41	12.68		
Türkçe ve İngilizcenin önemi (13-65)	BK	124	31.84	9.477	.002
	İK	41	28.63		
Türkçe ve İngilizceye karşı tutumlar (6-30)	BK	128	16.17	6.804	.010
	İK	40	14.50		

Tablo 4'te verilen bulguların görsel olarak sunulduğu Grafik 2 incelendiğinde, birinci ve ikinci kuşak arasındaki farklılıklar çok daha çarpıcı bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Grafik 2'de görüldüğü gibi merkeze yakın olan ortalamalar İngilizce kullanımını; örümcek ağı grafiğinin dış çeperine yakın ortalamalar da Türkçe kullanımını temsil etmektedir. İngilizce ve Türkçeye karşı tutumlar konusunda birinci ve ikinci kuşak arasında istatistiksel farklılıklar olsa da sonuçlar benzerlik göstermektedir. Ancak dil kullanımı, tercihi ve konuşulan dil açısından ikinci kuşağın merkeze yani İngilizce kullanımına çok daha yakın bir görüntü verdiğine tanık oluyoruz. İkinci kuşakta merkeze bu kadar yakınlaşan Türk toplumunun üçüncü kuşak gözetildiğinde tamamen İngilizceye kayması kaçınılmaz görünmektedir.

Grafik 2. Dil Kullanımı, Tercih ve Tutumlarının Kuşaklar Arası Dağılımı

Etnik Dilsel Güç Bulguları

Giles vd. tarafından (1977) geliştirilen etnik dilsel canlılık kuramsal çerçevesi birçok göç ortamında farklı etnik gruplara uygulanmıştır. Türk göçmenlerle ilgili kapsamlı çalışmalar Avustralya (Yağmur 1997), Almanya (Yağmur 2004), Bulgaristan (Yalınkılıç 2013), Fransa (Yağmur ve Akıncı 2003), Hollanda (Yağmur 2009) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu kuramsal çerçeveye ilgili olarak Yağmur'un (2011) genel değerlendirmesi yöntem ve araçla ilgili bazı sorunlara işaret ederken Türk göçmenlerin buldukları ülkelerde benzer özelliklere sahip olduğunu da göstermektedir. Amerika'daki Türk göçmenlerin bazı yönlerden farklılıklar taşımasına bağlı olarak diğer ülkelerdeki Türklere göre değişik bulguların ortaya çıkabileceği düşünülmüş ve etnik dilsel canlılık anketi de uygulanmıştır.

Kuşaklar arası farklılıkları görmek için yapılan ANOVA testi birinci ve ikinci kuşağın etnik dilsel canlılık algıları arasında hiçbir farklılık olmadığını göstermiştir. Amerikan ve Türk grubunun özelliklerine ilişkin öznel algı birinci ve ikinci kuşak açısından büyük ölçüde aynıdır. Tablo 5'te görüldüğü üzere Türk göçmenlerin demografik yapıyla ilgili algıları gerçek duruma oldukça yakındır. Amerikan grubuna kıyasla sadece grup içi evlilik oranları açısından Türk grubun kendi içinde evlilikler yaptığı görüşü ortaya çıkmaktadır. Türk dilinin Amerika'da genç kuşaklara aktarılması açısından karma evliliklerin olmaması dilin sürdürümü açısından önemlidir, çünkü iki farklı dili konuşan bireylerin evliliklerinden olan çocukların çoğunlukla ortak toplumsal dilde yetiştirildiği bilinen bir gerçektir.

Tablo 5. Demografik Değişkenlere Göre Kuşaklar Arası Öznel Amerikan ve Türk Etnik Dilsel Canlılık Algıları (N=170)

Anketteki soru	Kuşak	Sayı	Amerikan grubu	Türk grubu
Grup nüfusunun genele oranı	BK	129	5,20	2,20
	İK	41	5,37	2,34
Amerikan/Türk doğum oranı	BK	129	5,13	2,88
	İK	41	5,05	3,29
Grup içi evlilik oranları	BK	129	4,61	5,08
	İK	41	4,20	5,20
Amerikan/Türk gelen göç oranları	BK	129	4,62	3,34
	İK	41	4,25	3,95
Dışarıya giden göç oranı	BK	129	4,11	2,89
	İK	41	3,90	3,63

Not: 7'li Likert ölçeği kullanılmıştır.

Etnik dilin ve kültürün yaşatılması için etnik grubun yaşanılan ülke içinde sahip olduğu imaj ve insanların kendi grubuyla ilgili algısı önemli unsurlardır. Amerika'daki Türklerin grup statüsü Avrupa'daki emsallerine oranla çok daha yüksektir çünkü grup özellikleri oldukça farklıdır. Ancak uluslararası camiada çok yüksek bir statüye sahip olan İngilizcenin konuşulduğu ve küresel bir güç olan Amerika'nın grup statüsü düşünülünce Türk grubun farklı algılara sahip olabileceği öngörülebilir. Tablo 6'da ortaya çıktığı gibi, Türkçenin hem ulusal hem de uluslararası statüsü İngilizceye göre hem birinci kuşak hem de ikinci kuşak tarafından zayıf olarak algılanmıştır. Siyasal, toplumsal ve iş hayatına ilişkin birçok farklı alanda İngilizce ve Amerikan toplumu, Türkçe ve Türk grubuna göre çok güçlü olarak değerlendirilmiştir. Sadece iki toplumun kültürel tarihlerinden duydukları gurur oranları açısından Türkler kendi gruplarını üstün değerlendirmiştir.

Tablo 6. Statü Faktörüne Göre Kuşaklar Arası Öznel Amerikan ve Türk Etnik Dilsel Güç Algıları (N=170)

Anketteki soru	Kuşak	Sayı	Amerikan grubu	Türk grubu
Dilin yerel statüsü	BK	129	6,29	2,28
	İK	41	6,59	2,54
Dilin uluslararası statüsü	BK	129	6,81	2,45
	İK	41	6,78	3,00
Amerikan/Türk gruplarının iş hayatındaki hâkimiyeti	BK	129	6,13	2,57
	İK	41	6,24	2,78
Grubun genel statüsü	BK	129	5,98	3,30
	İK	41	6,12	2,93
Amerikan/Türk siyasi güç oranları	BK	129	6,36	1,95
	İK	41	6,33	2,00
Kültürel tarihle gurur duyma oranı	BK	129	5,27	5,98
	İK	41	5,08	5,34
Grubun kültürel temsil gücü oranı	BK	129	5,98	2,83
	İK	41	5,93	3,22
Grubun etkinlik ve güç oranı	BK	129	6,13	2,78
	İK	41	5,78	3,29
Grubun maddi/ekonomik gücü	BK	129	5,97	2,91
	İK	41	5,71	3,29
Grubun gelecekteki gücü	BK	129	5,84	3,79
	İK	41	5,78	4,02

Etnik azınlığın yaşadığı ülkede anadilini ve kültürünü yaşatabilmesi için kurumsal desteğin olması çok önemlidir. Anadili okullarda öğretilmeyen ve grubun bir araya gelmesini destekleyen kurumların olmaması, zaman içerisinde bireylerin buldukları büyük grup içerisinde dilsel ve kültürel olarak erimelerine yol açacaktır. Bu bağlamda, kurumsal destek faktörüne ilişkin mevcut durum ve grup üyelerinin algısı önemlidir. Tablo 7’de görüldüğü gibi Türk göçmenler, Amerikan toplumuyla kendi olanaklarını kıyasladıklarında Türklerin sahip olduğu kurumsal desteğin çok düşük olduğunu düşünmektedir. Bu algı grubun, koşulları değiştirmek için ciddi çaba sarf etmesine yol açabilir ve kendi kurumlarını yaratmaya itebilir. Nitekim Avrupa’da olduğu gibi Türk göçmenler Amerika’da da kendi ibadet yerlerini kurmakta ve dernekler yoluyla grup dayanışmasını sağlayan kurumsal yapılar oluşturmaktadırlar.

Tablo 7. Kurumsal Destek Faktörüne Göre Kuşaklar Arası Öznel Amerikan ve Türk Etnik Dilsel Güç Algılan (N=170)

Anketteki soru	Kuşak	Sayı	Amerikan grubu	Türk grubu
Kamu hizmetlerinde İngilizce ve Türkçenin kullanım oranı	BK	129	6,78	1,60
	İK	41	6,76	1,71
İngilizce ve Türkçenin medyada kullanım oranı	BK	129	6,71	1,95
	İK	41	6,80	1,95
Türkçe ve İngilizcenin eğitimde kullanım oranları	BK	129	6,86	1,53
	İK	41	6,98	1,41
Türkçe ve İngilizcenin iş hayatında kullanım oranları	BK	129	6,55	2,14
	İK	41	6,60	2,25
Türkçe ve İngilizcenin dini ibadette kullanım oranları	BK	129	5,71	4,28
	İK	41	5,82	3,97

Amerikan nüfusu içinde çok küçük bir yüzdeye sahip olan Türk nüfusunun dilsel ve kültürel varlığını güçlü bir biçimde devam ettirebilmesinde kurumsal ve statü faktörlerine daha fazla yoğunlaşması gerekmektedir. Giles vd.'nin (1977) etnik grupların devamlı ve dayanıklı bir biçimde var olmasını etkileyen faktörler tasnifinden hareketle, demografik unsurlar yönünden dezavantajlı durumdaki Amerika'daki Türk göçmenler, ekonomik güç kazanmakla, aralarındaki kültürel ve kurumsal dayanışmayı arttırmakla, özellikle ikinci kuşak Türklere Türkçenin kullanımı ve öğrenimi yönünden olanaklar sunmakla Türkçenin ve Türk kültürünün devamlılığını sağlayabilir. Etnik grupların, buldukları çok dilli ve özellikle İngilizce gibi baskın bir dilin konuşulduğu ortamlarda, anadillerini ve kültürlerini yaşatabilmeleri için grup içi dayanışmanın önemi büyüktür. Aynı şekilde grubun gelenek-görenek ve değer yargı sisteminin yaşatılması da önemli unsurlardır. Bu doğrultuda katılımcıların verdiği yanıtlardan Amerika'daki Türk göçmenler arasında önemli oranda dayanışma olduğu, kültürel değerlerin ve geleneklerin çok önemli bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Tablo 8'de görüldüğü gibi Amerikan ve Türk grup arasındaki mevcut irtibat ve diyalogun da orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Kurumsal Destek Faktörüne Göre Kuşaklar Arası Öznel Amerikan ve Türk Etnik Dilsel Güç Algıları (N=170)

Anketteki soru	Kuşak	Sayı	Amerikan grubu	Türk grubu
Grup içi dayanışma oranı	BK	129	4,80	4,20
	İK	41	4,62	4,51
Grubun kültürel değerlerinin önemi	BK	129	4,73	5,78
	İK	41	4,88	5,41
Amerikanlar ve Türkler arasındaki kültürel ilişkinin oranı	BK	129	4,16	
	İK	41	4,34	

Değerlendirme ve Tartışma

Araştırma verileri gösteriyor ki Amerika'da eğitimden ticaret hayatına kadar kamusal alanda var olmada Türkçeye gösterilen olumlu yaklaşım, her iki kuşakta da oldukça düşüktür. Türkçeye verilen önem ve pozitif tutumun düşük olması, Türkçeyi daha çok aile ve arkadaşlık ilişkilerinde işlevsel kılmakta, göçmenleri hâkim dile daha fazla yönlendirmekte ve bilişsel faaliyetlerden kültürel pratiklere kadar İngilizcede yetkinleşmeye teşvik etmektedir. Bu durum özellikle ikinci kuşakta daha dikkat çekici veriler sunmaktadır. Tablo 4'te görüldüğü üzere yakın çevrede dil kullanımı bölümünde iki kuşak arasında farklılıklar oluşmakta ve nihayetinde, hangi dilde düşünüldüğü, rüya görüldüğü, gazete-kitap okunduğu, televizyon izlendiği gibi soruları içeren dil kullanımı bölümünde ve çeşitli duygusal hâllerde (mutlu, şaşkın, kızgın vb.) hangi dilin tercih edildiğini içeren bölümde, iki kuşak arasındaki değer aralığı dikkat çekici ölçüde açılmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak, ikinci kuşakta miras dile atfedilen önem ve pozitif tutum ile dilin yakın çevrede kullanımı arasında daha az, kamusal alanlarda ve bilişsel faaliyetler kullanımı arasında ise daha güçlü bir bağ bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, ikinci kuşağın Türkçe kullanımında yakın çevresinin de ötesinde kurumsal ve toplumsal desteğe ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

İkinci kuşağın dil tercihi ve kullanımında başka değişkenlerin de etkili olabileceğini kanıtlar bir başka bulgu da etnik dilsel canlılık algısı sonuçlarında görülmektedir. Bilindiği üzere etnik dilsel canlılık algısı ile etnik dillerin sürdürümü ve kullanımı arasındaki ilişki, alan yazında tartışılan bir konudur. Bu araştırma sonuçları, bu tür bir ilişkiyi anlamlandırmada mutlaka kuşak farklılıklarını da göz önünde bulundurmamak gerektiğini göstermektedir. Her iki kuşakta da Türkçenin kamu hizmetlerinde, medyada, eğitimde, iş hayatında kullanım ve statüsüne yönelik dilsel canlılık algısı, İngilizceye göre düşük olmakla birlikte Tablo 4'te fark edildiği üzere birin-

ci kuşakta Türkçenin kullanımı ikinci kuşağa göre daha fazladır. Bu durum bize, etnik dilsel canlılık algısının, dil sürdürümünü tespit etmede öngörücü bir ölçek olduğunu göstermekle birlikte, kuşaklar arası farklılıkların da önemli bir değişken olduğunu ifade etmektedir. Bu sonuç, Yağmur ve Akıncı'nın (2003) çalışmasını bu yönden desteklemektedir. Fransa'daki ikinci kuşak Türk göçmenlerde etnik dilsel canlılık algısı yüksek olmasına rağmen Fransızcanın tercihi ve kullanımı birinci kuşağa göre daha fazlaydı. Bu noktada Kipp vd.'nin (1995) dikkat çektiği yaş, eğitim, doğum yeri gibi *bireysel faktörler* ile Uruk'un (2006) belirttiği İngilizcede yeterli olmak, Amerika'da kalış süresi gibi Türk göçmenlerin sosyo-kültürel uyumlarını pozitif yönde etkileyen faktörleri de göz önünde bulundurma gerekliliği önem kazanmaktadır.

Araştırma bulguları, Amerika'daki ikinci kuşak Türklerin, Türkçe-İngilizce kullanımları açısından, Kaya (2003) ve Güler'in (2004) çalışmalarını destekler niteliktedir Evans'ın (1996), Amerika'daki göçmen dillerinin üç ya da dört kuşak boyunca hızla azaldığı tespitiyle karşılaştırıldığında, Türkçenin üçüncü kuşağa sirayet edemeden kullanım yönünden kaybolacağı düşüncesi endişe vericidir.

Tablo 7'de Türkçenin kullanım oranının diğer alanlara göre tek yüksek olduğu yer, ibadet mekânlarıdır. Bu durum dinî uygulamalarla Türkçenin kullanımı arasında paralel bir ilişki olduğunu işaret etmekle birlikte miras dilin kullanıldığı mekânların, dil sürdürümünü pekiştiren bir etkiye sahip olduğunu düşündürmektedir.

Araştırma verilerininin dikkat çekici sonuçlarından biri de, Amerika'nın çoğulculuk politikasınınin hâkim dil İngilizceye yönelimde negatif bir etkiye sahip olmadığıdır.

Sonuç olarak Amerika'daki Türklerin dil kullanımını ve tercihinin etnik dilsel canlılık algısı verileriyle birlikte belirlemeye çalışan bu çalışmada, ikinci kuşak Türklerin hâkim dile fazlasıyla yöneldikleri görülmektedir. Bu yüzden Amerika'daki Türklerin kuşaklar arası miras dil kaybını ve derecesini daha net belirleyebilmek için Amerika'daki üçüncü kuşak Türklerle de aynı niceliksel çalışmanın yapılması gerekmektedir.

Araştırma bulgularınının vurguladığı bir başka sonuç da miras dile atfedilen önem ve pozitif tutum ile etnik dilin kullanımı-sürdürümü arasında tüm bağlamlarda geçerli ve tutarlı paralel bir ilişki olmayacağıdır. Amerika'daki Türk göçmenler, düşük olmasına rağmen yakın değerlerde Türkçeye pozitif tutum gösterse de ikinci kuşakta hâkim dile yönelim daha fazladır.

Aynı şekilde etnik dilsel canlılık algısı derecesi, miras dilin sürdürümü ve kullanımında, her koşulda pozitif bir öngörücü değildir. Amerika'daki birinci ve ikinci kuşak Türk göçmenler, düşük etnik dilsel canlılık algısı gösterse de birinci kuşağın Türkçe kullanımı ve farklı alanlarda tercihi, ikinci kuşağa göre daha yüksektir. Bu sonuçlar düşünüldüğünde ikinci kuşağı, aile ve Türk arkadaşı çevresinde dahi hâkim dile yönelten faktörler, niteliksel araştırmalarla daha iyi anlaşılmalı ve bu faktörlerin önemli değişkenler olarak düşünülerek veri analizlerinde göz önünde bulundurulmalıdır.

Açıklamalar

- ¹ 1820-1879 arasında 9,732,172; 1880-1929 arasında 27,788,140; 1930-1979 arasında 11,517,203 ve 1980-2009 arasında 26,319.207 kişi Amerika'ya göç etmiştir (U.S. DHS, 2010).
- ² Meksika, Porto Riko, Küba, El Salvador, Guatemala, Honduras, Kosta Rika, Ekvador, Şili, Kolombiya, Paraguay, Peru, Uruguay gibi İspanya kültüründen gelen ülke halkına Amerika'da verilen isim.
- ³ Çinlilerin nüfusu 3,347,229, Kızılderili ve Alaska Yerlilerinin 2,932,248, Filipinlilerin 2,555,923, Vietnamlıların 1,548,499, Korelilerin 1,423,784'tür. Diğer farklı etnik kökenden olanların toplam sayısı da 22,602,857'dir (US Census Bureau, 2010).
- ⁴ İkinci Meşrutiyet'le gayrimüslimlerin askere alınmasının kararlaştırılması, askerlik yapmak istemeyen gayrimüslimleri yurtdışına kaçırmaya sevk etmiştir. Balkan Savaşlarının sebep olduğu ekonomik zayıflık, Yakındoğu ile Amerika arasında seferler düzenleyen gemi acentelerinin kurulması Yahudilerin; Misyonlar İçin Amerikan Memurlar Heyeti adına görevli Protestan misyonerlerin Ermenileri ikna etmesi, Osmanlı-Ermeni çatışmaları, 1915 tehciri de Ermenilerin Amerika'ya göçünde önemli derecede etkili olur (Bali, 2004).
- ⁵ Karpat (2008), 1970'lerden sonra Amerika'ya yaklaşık 200,000 Türk'ün göç ettiğini belirtir (s. 179). Üçüncü dalga Türk göçünün resmî verilerin gösterdiği rakamın üstünde olduğu bir gerçektir, çünkü çok sayıda Türk, yasa dışı yollardan Amerika'ya girmekte ya da vize süresi dolduğu halde Amerika'da kalmaktadır.
- ⁶ Verilere göre New York'ta 23,674, California'da 15,104, New Jersey'de 12,396, Florida'da 9,615, Texas'ta 4,711, Virginia'da 4,505, Illinois'te 4,298, Massachusetts'te 3,956, Pennsylvania'da 3,703, Maryland'de 3,371 ve Ohio'da 3,159 Türk yaşamaktadır (U. S. Census Bureau, 2000).
- ⁷ Ayrıntılı bilgi için <http://www.ataa.org>, <http://tafd.org>, <http://www.turkishfederation.org>
- ⁸ Ayrıntılı bilgi için <http://www.turkokullari.net>
- ⁹ Amerikan eğitim sisteminde kamu ile özel okul arasında, devletin finanse ettiği okullardır. Yatırımcılar, projeleri onaylandığı takdirde okulu 3-5 yıllığına işletme hakkı alırlar. Eğitim kadrolarını kendileri belirleyebilirler (Chen, 2007).

¹⁰ Kullanılan 5'li Likert ölçeğinde 1=tamamen İngilizce, 2=daha çok İngilizce, 3=Türkçe-İngilizce eşit, 4=daha çok Türkçe ve 5=tamamen Türkçe anlamına gelmektedir. Dolayısıyla her bir ölçekteki soru sayısına göre parantez içindeki küçük rakam İngilizce; yüksek rakam ise Türkçe kullanımını temsil etmektedir. Örneğin birinci ölçek için 9'a yakın ortalama İngilizceyi - 45'e yakın ortalama Türkçeyi işaret etmektedir.

Kaynaklar

- Ahmed, Frank (1993). *Turks in America: The Ottoman Turk's Immigrant Experience*. Connecticut: Columbia International Press.
- Akçapar, Şebnem K. (2009). "Turkish Associations in the United States: Towards Building a Transnational Identity". *Turkish Studies* 10 (2): 165-193.
- Allen, Jeffrey (2009). "Ethnic Media Reaching Record Numbers in U.S.". *New American Media*. <http://news.ncmonline.com> [Erişim tarihi: 23.01.2011]
- Angın, Zeynep (2003). *Diasporas of Difference: Turkish Communities in Germany, Canada, and the United States*. Doktora tezi. Fort Collins, CO: Colorado State University.
- Bali, Rıfat N. (2004). *Anadolu'dan Yeni Dünya'ya: Amerika'ya İlk Göç Eden Türklerin Yaşam Öyküleri*. İstanbul: İletişim Yay.
- Bilge, Barbara (1997). "Turks". *American Immigrant Cultures: Builders of a Nation*. Ed. D. Levinson ve M. Ember. New York: Simon&Schuster Macmillan. 909-915.
- Bourhis Richard Y., Lena C. Moise, Stephane Perreault ve Sacha Senecal (1997). "Towards an Interactive Acculturation Model: A Social Psychological Approach." *International Journal of Psychology* 32: 369-386.
- Bourhis, Richard Y., Howard Giles ve Doreen Rosenthal (1981). "Notes on the Construction of a 'Subjective Vitality Questionnaire' for Ethnolinguistic Groups". *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 2: 145-155.
- Brubaker, Rogers (2001). "The Return of Assimilation? Changing Perspectives on Immigration and Its Sequels in France, Germany, and the United States". *Ethnic and Racial Studies* 24 (4): 531-548.
- Chen, Grace (2007). "What is a Charter School?". *Public School Review*. <http://www.publicschoolreview.com/articles/3> [Erişim tarihi: 27.02.2012].
- Dolunay, Salih K. (2007). "Türkiye ve Dünyadaki Türkçe Öğretim Merkezleri ve Türkoloji Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme". *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Kongre Kitabı*. C. 2. Denizli: Pamukkale Üniversitesi. 28-30 Eylül 2005. 286-292.
- Ercan, Zeynep I. (2009). *Making Sense of Schooling, Identity, and Culture: Experiences of Turkish Students and Their Parents*. Doktora Tezi. Ohio: The Ohio State University.

- Evans, Carol (1996). "Ethnolinguistic Vitality, Prejudice, and Family Language Transmission". *The Bilingual Research Journal* 20 (2): 177-207.
- Extra, Guus ve Kutlay Yağmur (2009). "Language Proficiency and Socio-Cultural Orientation of Turkish and Moroccan Youngsters in the Netherlands". *Language and Education* 24 (2): 117-132.
- Fishman, Joshua A. (1972). *The Sociology of Language: An Interdisciplinary Social Science Approach to Language in Society*. Rowley, Massachusetts: Newbury House.
- _____, (1980). "Ethnic Community Mother Tongue Schools in the U.S.A.: Dynamics and Distributions". *International Migration Review* 14 (2): 235-247.
- _____, (2001). "300-Plus Years of Heritage Language Education in the United States". *Heritage Languages in America: Preserving a National Resource*. Ed. J. K. Peyton, D. A. Ranard ve S. McGinnis. McHenry, IL: Center for Applied Linguistics and by Delta Systems. 81-97.
- Giles, Howard, Richard Y. Bourhis ve Donald M. Taylor (1977). Towards a Theory of Language in Ethnic Group Relations. *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*. Ed. H. Giles. London: Academic Press. 307-348.
- Gordon, Leland J. (1932). *American Relations with Turkey 1830-1930*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Gordon, Milton M. (1964). *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion, and National Origins*. New York: Oxford University Press.
- Güler, Müzeyyen (2004). *Okyanus Ötesine: ABD'de Türk Göçmenler*. İstanbul: Ofset Basım.
- Halman, Talat S. (1980). "Turks". *Harvard Encyclopedia of American Ethnic Groups*. Ed. S. Thernstrom. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press. 992-996.
- Karpat, Kemal H. (1995). "The Turks in America". *Les Annales de L'Autre Islam*. Ed. D. T. Stephane. Paris: Inalco-Erism. 231-252.
- _____, (2008). "The Turks Finally Establish a Community". *Turkish Immigration to the United States from Ottoman Times to the Present*. Ed. A. D. Balgamiş ve K. H. Karpat. Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press. 173-192.
- Kaya, İlhan (2003). *Shifting Turkish American Identity Formations in the United States*. Doktora Tezi. Florida: The Florida State University College of Social Sciences.
- _____, (2006). "Amerikalı Türkler". *Coğrafi Bilimler Dergisi* 4 (2): 1-13.

- Kipp, Sandra, Michael Clyne ve Anne Pauwels (1995). *Immigration and Australia's Language Resources*. Canberra, Australia: AGPS.
- Kurtuluş, Berrak (1999). *Amerika Birleşik Devletleri'ne Türk Beyin Göçü*. İstanbul: Alfa Basım Yay.
- Otçu, Bahar G. (2009). *Language Maintenance and Cultural Identity Construction in a Turkish Saturday School in New York City*. Doktora Tezi. New York: Teachers College, Columbia University.
- Saul, Stephanie (2011). "Charter Schools Tied to Turkey in Texas". *The New York Times*. <http://www.nytimes.com> [Erişim tarihi: 14.06.2011].
- Schmidt, Ronald (2002). "Racialization and Language Policy: The Case of the U.S.A.". *Multilingual* 21: 141-161.
- Shin, Hyon B. ve Robert A. Kominski (2010). "Language Use in the United States: 2007". *American Community Survey Reports..* <http://www.census.gov> [Erişim tarihi: 23.04.2013]
- U. S. Census Bureau (2000). "Profile of Social Characteristics: 2000, Population Group: Turkish (434)". *United States Census 2000 Summary File 4*. <http://factfinder2.census.gov> [Erişim tarihi: 03.03.2012]
- _____, (2005). "Selected Population Profile in the United States, Population Group: Turkish (434)". *2005 American Community Survey*. <http://factfinder2.census.gov> [Erişim tarihi: 03.03.2012]
- _____, (2010). *Profile of General and Housing Characteristics, 2010 Demographic Profile Data*. <http://factfinder2.census.gov> [Erişim tarihi: 16.05.2012]
- _____, (2011). "Selected Population Profile in the United States". *2011 American Community Survey 1-Year Estimates*. <http://factfinder2.census.gov> [Erişim tarihi: 23.04.2013]
- U.S. Department of Homeland Security (2010). *2010 Yearbook of Immigration Statistics*. <http://www.dhs.gov> [Erişim tarihi: 22.11.2011]
- Uruk, Ayşe Ç. (2006). *The Adaptation Process of Turkish Individuals Living in the United States: An Integrated Framework*. Doktora Tezi. University of Memphis.
- Yağmur, Kutlay (1997). *First Language Attrition among Turkish Speakers in Sydney*. Tilburg, the Netherlands: Tilburg University Press.
- _____, (2004). "Language Maintenance Patterns of Turkish Immigrant Communities in Australia and Western Europe: The Impact of Majority Attitudes on Ethnolinguistic Vitality Perceptions". *International Journal of the Sociology of Language* 165: 121-142.

- _____, (2009). "Language Use and Ethnolinguistic Vitality of Turkish Compared with the Dutch in the Netherlands". *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 30 (3): 219-233.
- Yağmur, Kutlay ve Fons J. R. van de Vijver (2012). "Acculturation and Language Orientations of Turkish Immigrants in Australia, France, Germany, and the Netherlands". *Journal of Cross-Cultural Psychology* 43 (7): 1110-1130.
- Yağmur, Kutlay ve Mehmet A. Akıncı (2003). "Language Use, Choice, Maintenance, and Ethnolinguistic Vitality of Turkish Speakers in France: Intergenerational Differences". *International Journal of the Sociology of Language* 164: 107-128.
- Yağmur, Kutlay ve Martin Ehala (2011). "Tradition and Innovation in the Ethnolinguistic Vitality Theory". *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 32 (2): 101-110.
- Yalınkılıç, Kadir (2013). *Bulgaristan Kırcalı Türklerinin Dil Durumu-Toplumdilbilimsel Bir İnceleme*. Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Yüksel, Özgür İ. Ş. (2008). *Türkiye'den Amerika Birleşik Devletleri'ne Göç Eden Birinci Kuşak Göçmenlerin Yararlandığı Kitle İletişim Ortamlarının Ulusaşırı Kimlik Dönüşümüne Etkileri*. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Language Choice, Maintenance, and Ethnolinguistic Vitality of First and Second Generation Turkish Speakers in the United States

Gülcan Çolak Bostancı*

Abstract

This paper presents the findings of research investigating the attitudes to Turkish and English, language choice, maintenance, and ethnolinguistic vitality of Turkish speakers who live in New Jersey. The theory of this study is based on Giles et al.'s (1977) ethnolinguistic vitality theory, and Yağmur's (1997) scale was utilized. The scales consist of 91 questions. The biographical section included 12 questions; the language use and choice scale comprised 38 questions in 5 sub-sections; the attitudes to language scale consisted of 18 questions in 2 sub-sections, and the ethnolinguistic vitality questionnaire included 23 questions. 41 second-generation, and 129 first-generation informants took part in the study.

Keywords

Turkish immigrants in the USA, ethnolinguistic vitality, language choice, language maintenance, intergenerational differences

---

* Assist. Prof. Dr., Gazi University, Faculty of Letters, Dept. of Turkish Language and Literature – Ankara / Turkey
gulcanbs@gazi.edu.tr

Языковые предпочтения, живучесть, отношения и этноязыковая жизнеспособность турков первого и второго поколений, проживающих в Америке

Гульджан Чолак-Бостанджы*

Аннотация

В данной статье рассмотрены результаты исследования использования языка, языковых предпочтений, отношений и подхода турецких мигрантов, проживающих в американском штате Нью-Джерси к турецкому и английскому языкам, а также их этноязыковая жизнеспособность. Теоритически работа основана на теории этноязыковой жизнеспособности Джэйлса, Буриса и Тейлора (1977); шкала измерения исследования опирается на работу Ягмур (1997). Измерение использования языка и языковых предпочтений состоит из 5 разделов и 38 вопросов, измерение языкового отношения и подхода состоит из 2 разделов и 18 вопросов, измерение этноязыковой жизнеспособности состоит из 23 вопросов. В исследовании участвовали 41 представитель второго поколения и 129 представителей первого поколения, всего 170 представителей турецких мигрантов Америки.

Ключевые слова

турецкие мигранты в Америке, этноязыковая жизнеспособность, языковое предпочтение, языковая живучесть, языковые различия между поколениями

---

* И.о.доц., университет Газиб кафедра турецкого языка и литературы – Анкара / Турция
gulcanbs@gazi.edu.tr